

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Охріменко Максим Вікторович

УДК 327.56:355.02:330.34(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«НАТО як система колективної безпеки: гарантії миру та економічного розвитку для України»

за ОПП “Міжнародні економічні відносини” спец. 292 “Міжнародні економічні відносини” галузі знань 29 “Міжнародні відносини”

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М.В. Охріменко

Керівник роботи
Т.О. Зінчук
д-р екон. наук, професор

Анотація

Охріменко М. В. НАТО як система колективної безпеки: гарантії миру та економічного розвитку для України. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) освітнього ступеня за ОПП “Міжнародні економічні відносини” галузі знань 29 “Міжнародні відносини” спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”. - Поліський Національний Університет, Житомир, 2026.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано роль НАТО як системи колективної безпеки та обґрунтовано значення євроатлантичної інтеграції для економічної стабільності України. Досліджено організаційно-економічні засади функціонування Альянсу, вплив безпекових факторів на економічний розвиток держав-членів, а також роль інноваційних інструментів НАТО (DIANA, NIF) у розвитку високотехнологічного сектору економіки. На основі аналізу статистичних даних європейських країн встановлено взаємозв'язок між безпековими гарантіями Альянсу, зростанням ВВП та припливом прямих іноземних інвестицій. Розроблено рекомендації щодо використання досвіду НАТО для прискорення повоєнного відновлення та економічного розвитку України.

Ключові слова: безпека, гарантії миру, економічна стабільність, економічний розвиток, інвестиції, інновації, колективна оборона, НАТО.

Abstract

Okhrimenko, M. V. NATO as a collective security system: guarantees of peace and economic development for Ukraine. – Qualification paper as a manuscript.

Qualification paper for the first (bachelor's) degree in the EPP "International Economic Relations" of the field of knowledge 29 "International Relations", specialty 292 "International Economic Relations" Polissya National University, Zhytomyr, 2026.

This qualification paper analyzes the role of NATO as a collective security system and substantiates the importance of Euro-Atlantic integration for Ukraine's economic stability. The study examines the organizational and economic foundations of the Alliance's functioning, the impact of security factors on the economic development of member states, as well as the role of NATO's innovative instruments (DIANA, NIF) in the development of the high-tech sector of the economy. Based on an analysis of statistical data from European countries, a correlation has been established between the Alliance's security guarantees, GDP growth, and the inflow of foreign direct investment. Recommendations have been developed on how to leverage NATO's experience to accelerate Ukraine's post-war recovery and economic development.

Keywords: security, guarantees of peace, economic stability, economic development, investment, innovation, collective defense, NATO..

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ ПЕРЕДУМОВИ УТВОРЕННЯ НАТО ЯК ГАРАНТА КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ	7
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ НАТО В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ.....	15
2.1.Роль НАТО в економічному розвитку країн-членів Альянсу.....	15
2.2.Оцінка впливу безпекових факторів на економіку.....	20
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО: ШЛЯХ ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ.....	26
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобальної нестабільності, посилення геополітичного протистояння та триваючої воєнної агресії проти України питання забезпечення національної безпеки набуває критичного значення. Традиційні механізми міжнародної безпеки, що діяли після завершення «холодної війни», виявилися недостатніми для стримування новітніх загроз. У цьому контексті НАТО залишається найбільш ефективним альянсом колективної безпеки, що забезпечує стабільність своїм членам. Для України інтеграція до євроатлантичних безпекових структур є не лише питанням гарантування суверенітету, але й фундаментом для сталого економічного розвитку, залучення інвестицій та відновлення зруйнованої інфраструктури. Аналіз інноваційних інструментів Альянсу, таких як акселератор DIANA та Інноваційний фонд НАТО (NIF), дозволяє окреслити нові перспективи для українського технологічного сектору та оборонної промисловості, що робить обрану тему актуальною як у науковому, так і в практичному вимірах.

Проблематика ролі НАТО як системи колективної безпеки та чинника економічного розвитку висвітлюється у працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Історичні та інституційні засади формування Альянсу розкриваються у праці К. В. Поліщука та монографії Т. А. Сейла, де НАТО постає не лише як військово-політичний союз, а і як основа післявоєнної європейської стабільності. Економічний вимір безпеки та вплив гарантій НАТО на інвестиційну привабливість держав аналізують А. М. Dowd і D. P. Jankowski, а також дослідження щодо кредитних рейтингів, політичного ризику та залучення прямих іноземних інвестицій. Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із трансформацією НАТО в інноваційний простір, що знайшло відображення у роботах S. Herzog і D. Kunertova та в матеріалах про DIANA і NATO Innovation Fund.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі ролі НАТО як системи колективної безпеки, а також у визначенні

механізмів, за допомогою яких членство в Альянсі та тісна співпраця з ним сприяють гарантуванню миру та прискоренню економічного розвитку України.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- розкрити сутність та організаційно-економічні засади функціонування систем колективної безпеки;
- проаналізувати еволюцію відносин України з НАТО в контексті історичних та безпекових викликів;
- оцінити вплив інноваційних ініціатив НАТО на економічний розвиток держав-членів та партнерів;
- окреслити інноваційні інструменти НАТО та можливості використання досвіду Альянсу для повоєнного відновлення України;
- обґрунтувати процеси євроатлантичної інтеграції для повоєнного відновлення вітчизняної економіки.

Об'єктом дослідження є процес міжнародної співпраці України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та її вплив на стан національної безпеки.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних механізмів, інструментів та гарантій, які надає НАТО для забезпечення миру та стимулювання економічного зростання в країнах-членах та партнерах.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: системний аналіз (для дослідження НАТО як цілісної безпекової структури), історичний метод (для вивчення еволюції відносин Україна–НАТО), статистичний аналіз (для оцінки впливу інтеграції на інвестиційний клімат та макроекономічні показники), порівняльний метод (для аналізу досвіду інших країн).

Інформаційною базою дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, офіційні документи Альянсу НАТО та України, матеріали міжнародних організацій (OECD, WTO, World Bank,

МВФ), аналітичні звіти дослідницьких центрів, а також статистичні дані з відкритих міжнародних джерел.

Результати дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема:

1. Охріменко М.В. Механізм формування бюджету НАТО: вплив на економічний розвиток країн-членів. Міжнародні бізнес-технології в умовах змін глобальних правил гри у XXI ст.: матеріали XI-ої наук.-практ. студ. конф. (м. Житомир, 20 листопада 2025) Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 116-119. (Додаток 3)

2. Охріменко М.В.. Розвиток ВПК України в умовах зростаючої конфліктогенності міжнародного середовища. Міжнародні економічні відносини в епоху становлення смарт-суспільства 5.0: матеріали X-ої наук.-практ. студ. конф. (м. Житомир, 21 листопада 2024) Житомир: Поліський національний університет, 2024. С. 91-94. (Додаток 4)

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. У роботі міститься 2 рисунки, 3 таблиці, загальний обсяг становить 51 стор.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ ПЕРЕДУМОВИ УТВОРЕННЯ НАТО ЯК ГАРАНТА КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ

Організація Північноатлантичного договору або ж НАТО (англ. – NATO - North Atlantic Treaty Organization) – це військово-політичний альянс, міжнародна організація, яка створена 4 квітня 1949 р. завданням якого є гарантування свободи та безпеки членів альянсу військовими й політичними засобами [12, 36]. Наразі Альянс налічує 32 країни-члени.

Політична мета НАТО є просування демократичних цінностей і забезпечення постійної структури для проведення консультацій, реалізації співробітництва з питань безпеки та оборони між державами-членами. Завдяки консультаціям учасники мають можливість ділитися думками, розбудовувати довіру, обмінюватися інформацією, розв'язувати проблеми та запобігати конфліктам у довгостроковій перспективі.

Військова мета Альянсу базується на пріоритетності мирного розв'язання будь-яких міжнародних суперечок. Проте у випадках, коли дипломатичні зусилля не дають бажаного результату, Організація задіює свою оборонну міць для захисту держав-членів згідно зі Ст. 5 Вашингтонського договору, яка встановлює принцип колективної оборони: напад на одного союзника вважається агресією проти всіх. Крім безпосередньої оборони територій, Альянс виконує функцію врегулювання криз, проводячи операції для підтримки міжнародної стабільності та миру як самостійно, так і в тісній кооперації з іншими державами та глобальними інституціями. Головною метою такої військової структури є не ведення війни, а її запобігання через створення надійного механізму стримування та забезпечення стабільного середовища для демократичного розвитку [36].

Історична генеза Альянсу нерозривно пов'язана з усвідомленням того, що стабільність у Європі вимагає не лише формальних угод, а й міцного інституційного підкріплення, здатного протистояти зовнішній експансії та

внутрішній політичній дестабілізації. Витоки Альянсу лежать у контексті краху попередніх систем міжнародної безпеки, таких як Віденський конгрес 1815 р. чи повоєнний устрій після Першої світової війни, які не змогли гарантувати країнам Європи тривалий мир. Безпосереднім каталізатором утворення НАТО став початок «холодної війни», ознаменований «Фултонською промовою» У. Черчилля. Додатковими причинами є низка агресивних дій з боку Радянського Союзу, зокрема прихід комуністів до влади в Чехословаччині у 1948 р. («Празький переворот») та блокада Західного Берліна того ж року, і такі історичні події як: конфлікт навколо Ірану в 1946 р. та громадянська війна в Греції [7].

Логіка функціонування новоствореної системи колективної безпеки не обмежувалася виключно накопиченням військових потужностей, а базувалася на комплексній геополітичній філософії, що згодом отримала назву «Pax Atlantica» (Атлантичний мир). Як детально обґрунтовує канадський історик Тімоті Ендрюс Сейл у своїй праці «Enduring Alliance», архітектори трансатлантичного союзу усвідомлювали, що тривалий мир у Європі є неможливим без усунення трьох фундаментальних дестабілізуючих факторів, які призвели до двох світових воєн. Цю формулу класично висловив перший Генеральний секретар НАТО лорд Гастінгс Ісмей, який сформував мету НАТО (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Безпекова парадигма НАТО (формула Ісмея)

Напрямок	Мета	Економічне/безпекове підґрунтя
«Тримати росіян ззовні»	Стримування агресії	Запобігання «політичному завоюванню» та захист від шантажу.
«Американців - всередині»	Стабільність присутності	Психологічний фундамент для Плану Маршалла та інвестицій.
«Німців - під контролем»	Уникнення реваншизму	Інтеграція промислового потенціалу ФРН у колективну систему.

Джерело: побудовано на основі [31, с. 3].

У цій триєдиній парадигмі кожен елемент мав глибоке військово-політичне та геоекономічне підґрунтя:

1. «Тримати росіян зовні» (to keep the Russians out) означало захист західноєвропейських демократій від безпосереднього радянського військового нападу та ідеологічного проникнення. Проте, як зазначає Т. Сейл, загроза з боку СРСР розглядалася не лише у вимірі класичної інтервенції. Головним викликом було так зване «політичне завоювання» - спроби Кремля використати післявоєнну економічну руйнацію, соціальну нестабільність та психологічний страх європейських народів для встановлення своєї гегемонії без прямого застосування зброї, за допомогою шантажу та підтримки радикальних внутрішніх сил.

2. «Американців - всередині» (the Americans in) означає забезпечення постійної військової, політичної та фінансової присутності США в Європі. Повоєнна відбудова вимагала колосальних інвестицій та стабільності, які європейські країни не могли забезпечити самостійно. Інституціоналізація американської безпекової парасольки у формі Вашингтонського договору стала головним гарантом того, що Сполучені Штати не повернуться до політики ізоляціонізму, як це сталося після Першої світової війни. Це створило необхідний психологічний фундамент довіри для успішної реалізації Плану Маршалла та початку європейської економічної інтеграції.

3. Під «Німців - під контролем» (and the Germans down) малося на увазі вирішення історичного «німецького питання». Поділ Німеччини та потенціал відновлення її промислової і військової сили викликали занепокоєння у її європейських сусідів, насамперед у Франції. НАТО запропонувало унікальний механізм інтеграції Західної Німеччини (ФРН) до спільної структури командування. Це дозволило одночасно використати потенціал ФРН для захисту Європи від радянської загрози і повністю виключити ризик відродження одноосібного німецького мілітаризму, оскільки національні збройні сили підпорядковувалися колективному керівництву Альянсу.

Досліджуючи походження «Pax Atlantica», вчений наголошував, що концепція «миру, забезпеченого зброєю» Гастінгса Ісмея, трансформувала саме поняття безпеки, де замість крихких двосторонніх пактів минулого,

НАТО запровадило модель, де військова інтеграція виступала оболонкою для захисту спільного цивілізаційного та ринкового простору, і це заклало тривкі організаційно-економічні передумови для формування макрорегіональної стабільності. «Pax Atlantica» став синонімом передбачуваного безпекового середовища, в якому ризики міждержавних конфліктів усередині Західної Європи звелися до нуля, що відкрило шлях для безпрецедентного економічного зростання, трансатлантичного руху капіталу та формування сучасної капіталістичної системи глобального порядку [31, с. 3].

Організаційна структура НАТО була розроблена для реалізації цих цілей через механізми колективного прийняття рішень. Вищим політичним органом Альянсу є Північноатлантична рада (НАС), яка об'єднує високопоставлених представників із 32 країн-членів Альянсу з Європи та Північної Америки для проведення консультацій та координації дій з питань, що становлять спільний інтерес та викликають занепокоєння. Ключовою особливістю її функціонування є принцип консенсусу, де рішення ухвалюються як вираження колективної волі всіх союзників після проведення всебічних консультацій. Це забезпечує солідарність Альянсу та підкреслює рівноправність його членів, незалежно від їхнього військового чи економічного потенціалу. Раду очолює Генеральний секретар, і її рішення мають однаковий статус та чинність незалежно від того, чи засідання відбувається під час саміту глав держав та урядів країн НАТО, чи на постійній сесії на рівні послів [32].

Командна структура НАТО є ключовим інструментом, що дозволяє Альянсу виконувати його основоположні військові функції. Стратегічна роль цієї структури полягає у забезпеченні централізованого управління та контролю над об'єднаними операціями союзників. Вона складається з двох основних стратегічних командувань: Командування Об'єднаних збройних сил (ОЗС) НАТО з питань операцій (Allied Command Operations - ACO) та Командування ОЗС НАТО з питань трансформації (Allied Command Transformation - ACT), а також підпорядкованих їм штабів та підрозділів.

Командування ОЗС НАТО з питань операцій (АСО) має свою головну штаб-квартиру у м. Монс (Бельгія). Під керівництвом Верховного головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR), АСО відповідає за стратегічне планування та безпосереднє виконання всіх операцій та місій Альянсу. SACEUR здійснює загальне командування операціями на стратегічному рівні та видає військові директиви підпорядкованим командувачам. З липня 2025 р. посаду SACEUR обіймає генерал ВПС США Ал. Г. Гринкевич, який змінив на цій посаді генерала Крістофера Дж. Каволі.

Командування ОЗС НАТО з питань трансформації (АСТ) базується в Норфолку (штат Вірджинія, США). З вересня 2024 р. Верховним головнокомандувачем Альянсу з питань трансформації (SACT) є адмірал ВМС Франції П'єр Вандьє. Діяльність АСТ зосереджена на модернізації військової структури, сил, спроможностей та доктрин НАТО. Це командування розробляє інноваційні концепції, проводить експерименти та сприяє розвитку взаємосумісності між збройними силами всіх членів Альянсу з метою підвищення їхньої загальної військової ефективності.

На додаток до командної структури, важливою складовою є Структура сил НАТО. Вона охоплює національні та багатонаціональні сили, а також пов'язані з ними оперативні штаби, які надаються у розпорядження Альянсу на постійній або тимчасовій основі згідно з визначеними критеріями готовності. Саме ці сили забезпечують необхідний ресурсний потенціал для проведення та довгострокової підтримки військових операцій НАТО [32].

Розглядаючи економічну складову НАТО, важливо звернутися до Вашингтонського договору (також «Північноатлантичного договору») 1949 р., а саме Ст. 2 та 3. У Ст. 2 зазначено, що «Сторони сприятимуть подальшому розвитку мирних і дружніх міжнародних відносин, зміцнюючи свої незалежні інституції, домагаючись кращого розуміння принципів, на яких ці інституції засновані, та створюючи умови для забезпечення стабільності і добробуту. Вони намагатимуться усувати конфлікти у своїй

зовнішній економічній політиці та сприятимуть економічному співробітництву між окремими або між усіма учасниками Договору» [6]. Дану статтю часто називаються канадською, оскільки саме канадська сторона в особі дипломата Лестера Пірсона наполягала на тому, що Альянс не може триматися лише на військовій загрозі, а для цього потрібен спільний фундамент добробуту [22]. При цьому, члени Альянсу зобов'язуються уникати економічних конфліктів, наприклад, торговельних воєн чи протекціонізму один проти одного, адже економічна конкуренція між союзниками послаблює їхню колективну оборону. Ця стаття додатково підсилила ефект плану Маршала та заклала основу для лібералізації торгівлі всередині трансатлантичного простору.

У Ст. 3 документу зазначено, що «Для забезпечення ефективнішої реалізації цілей цього Договору, Сторони, діючи окремо чи колективно, шляхом постійного і ефективного вдосконалення власних можливостей та взаємодопомоги, підтримуватимуть і розвиватимуть свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройному нападу» [6]. Країна-член має не лише розвивати власні зброї сили, але й сприяти розвитку інновацій, економіки, інфраструктури, промисловості, а на сьогодні додалися такі сфери як: штучний інтелект, цифрові й інформаційні технології, космічні технології тощо. У висновку, що 2 Ст., що 3 Ст. Північноатлантичного договору формують економічний, технологічний, інфраструктурний фундамент, де у відсутності цього Ст. 5 була б матеріально неможливою для реалізації.

Важливою економічною складовою альянсу є механізм формування бюджету НАТО. Це складна та багатогранна система, яка поєднує національні ресурси окремих держав із колективними фінансовими інструментами для забезпечення стабільності та обороноздатності Альянсу. Фінансування Організації здійснюється за двома основними напрямками: через непрямі (національні) та прямі внески держав-членів [24].

Непрямі внески становлять найбільшу частку фінансування НАТО і включають витрати, які кожна країна самотійно несе на утримання власних

збройних сил, закупівлю техніки та підготовку персоналу, що за потреби надаються у розпорядження Альянсу для проведення спільних операцій чи оборони території. Протягом останнього десятиліття спостерігається стійка тенденція до збільшення цих видатків: якщо у 2014 р. лише три союзники витрачали на оборону понад 2% ВВП, то у 2025 р. 31 член Альянсу досягли чи перевищили цей показник, крім Ісландії, що не має збройних сил [20, 24].

Варто зазначити, що до 2014 р. в Альянсі на існувало зобов'язань щодо того, скільки країна має витратити на оборону коштів кількісно чи у % від ВВП. У 2006 р. було запроваджено про витрати на оборону як 2% від ВВП на зустрічі міністрів оборони, щоб оцінити політичну волю та внесок окремих країн у спільну оборону, однак до 2014 р. у більшість членів Альянсу суттєво скорочували свої військові бюджети. І вже після окупації Криму військами РФ та на фоні посилення нестабільності на Близькому Сході, на саміті в Уельсі, глави держав та урядів НАТО домовилися виділити 2% свого національного ВВП на витрати на оборону, щоб допомогти забезпечити постійну військову готовність Альянсу [19]. Сукупні інвестиції європейських членів та Канади у 2025 р. сягнули 574 млрд дол. США, що на 20% більше у реальному вираженні порівняно з попереднім роком [32].

Прямі внески спрямовуються на фінансування бюджетів та програм, що служать інтересам усього Альянсу і не можуть бути покладені на окрему державу. Станом на 2025 р. річний бюджет прямих внесків становив приблизно 4,58 млрд євро, що складає близько 0,3% від загальних оборонних витрат союзників. Спільне фінансування розподіляється між трьома ключовими бюджетами:

1. Цивільний бюджет (483 млн євро у 2025 р.) - забезпечує функціонування штаб-квартири НАТО та цивільну діяльність.
2. Військовий бюджет (стеля у 2,4 млрд євро у 2025 р.) - покриває витрати на інтегровану командну структуру, операції та місії.

3. Програма інвестицій у безпеку НАТО (NSIP) (1,72 млрд євро у 2025 р.) - фінансує розвиток критично важливої військової інфраструктури та стратегічних спроможностей [24].

Розмір прямих внесків кожної країни визначається за формулою розподілу витрат на основі Валового національного доходу (GNI), що вважається найбільш справедливим підходом, оскільки забезпечує пропорційність внесків економічному потенціалу держав. Процес стратегічного планування ресурсів здійснюється через План ресурсів спільного фінансування (CFRP) на п'ятирічний період, який у 2025 р. зафіксував зростання амбіцій Альянсу, зокрема збільшення видатків на програму NSIP до 5,3 млрд євро у 2026 р. [24].

Особливу роль в економічному розвитку країн-членів відіграє Програма NSIP, оскільки вона являє собою прямі капітальні інвестиції в інфраструктуру подвійного призначення. Будівництво аеродромів, морських споруд, систем зв'язку та ППО стимулює локальні економіки, створює висококваліфіковані робочі місця та часто використовується у цивільному секторі. Військові витрати діють як технологічний драйвер, стимулюючи розвиток інновацій у сферах штучного інтелекту, кібербезпеки та квантових обчислень, що згодом експортуються як продукція з високою доданою вартістю, сприяючи зростанню ВВП.

Незважаючи на фінансове навантаження, перехід до нової схеми інвестування (5% ВВП до 2035 р., з яких 3,5% на основну оборону та 1,5% на широку безпеку), погодженої на Гаазькому саміті 2025 р., фактично формує новий «ринок безпеки» [32]. Така модель фінансування дозволяє НАТО не лише ефективно стримувати агресора, а й забезпечувати модернізацію національних економік через інтеграцію у трансатлантичну оборонно-промислову базу.

РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ НАТО В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ

2.1. Роль НАТО в економічному розвитку країн-членів Альянсу

Фундаментальна роль НАТО як геоекономічного гравця базується на концепції «парасольки безпеки», яка діє як глобальний інструмент мінімізації геополітичних ризиків, у першу чергу для країн-членів. Політична та військова присутність Альянсу в конкретному регіоні створює зону «гарантованої стабільності», що є критично важливим показником для стратегічного планування транснаціональних корпорацій (ТНК). Коли НАТО через свої офіційні канали комунікації - декларації Самітів, Стратегічні концепції чи заяви вищого керівництва - чітко закріплює захист певної території, наприклад, посилення східного флангу, безпека Балтійського чи Чорноморського регіонів, це стає прямим сигналом для глобальних інвесторів. Такі комунікативні акти Альянсу фактично є частиною системи управління ризиками: вони підтверджують готовність 32 держав колективно захищати спільний простір, що автоматично знижує ймовірність військового нападу чи політичної дестабілізації.

Економічна логіка функціонування «безпекової парасольки» полягає у сильному зниженні специфічних ризиків:

1. *Ризик експропріації та руйнування активів*, а саме гарантії Ст. 5 Вашингтонського договору нівелюють загрозу масштабної збройної агресії, що дозволяє ТНК інвестувати у довгострокові, капіталомісткі проекти (заводи, енергетичну інфраструктуру, дата-центри) без страху фізичної втрати капіталу [25].

2. *Ризик форс-мажорних обставин*, де передбачуваність, яку забезпечує НАТО, дозволяє страховим компаніям знижувати премії за страхування політичних та воєнних ризиків, що безпосередньо впливає на рентабельність інвестиційних проєктів [37].

3. *Зниження странового (країнового) ризику*, а саме присутність НАТО діє як інституційний запобіжник, що стабілізує кредитні рейтинги держав та сприяє зниженню відсоткових ставок за державним і корпоративним боргом [16].

Усебічна мінімізація геополітичних та макроекономічних ризиків завдяки функціонуванню «парасольки безпеки» створює базові, але дуже важливі, рамкові умови для припливу капіталу та стабільного функціонування ринків. Проте у XXI ст. роль Альянсу в економічному розвитку держав-членів зазнала глибокої трансформації, перетворившись із пасивного інституційного гаранта безпекового середовища на активного драйвера науково-технічного прогресу та інноваційного макроекономічного зростання.

Сучасний світ демонструє тенденцію, що оборонні витрати більше не розглядаються виключно як некомерційні або незворотні витрати державного бюджету. Натомість, відповідно до сучасних теорій ендогенного економічного зростання, військово-орієнтовані дослідження та розробки (R&D) мають потужний мультиплікативний ефект для цивільного сектору економіки [23]. На сучасному етапі цей механізм безпосередньо впливає з практичної реалізації Ст. 3 Вашингтонського договору, яка зобов'язує союзників підтримувати та розвивати індивідуальну та колективну здатність чинити опір збройному нападу шляхом безперервного технологічного, промислового та інфраструктурного вдосконалення.

У контексті Четвертої промислової революції (Industry 4.0) глобальна конкурентоспроможність та стійкість національних економік дедалі сильніше залежать від розвитку критичних та проривних технологій. До них належать: штучний інтелект та великі дані; квантові обчислення та новітні матеріали; автономні системи, робототехніка та біотехнології; космічні технології та системи кіберзахисту [26]. Оскільки абсолютна більшість цих інновацій належить до категорії технологій подвійного призначення, їхня розробка в межах безпекового контуру Альянсу дозволяє одночасно вирішувати два важливі геоекономічні завдання. По-перше, забезпечується військово-

технічна перевага над потенційними противниками; по-друге, створюються передумови для трансферу технологій у цивільний сектор, що стимулює появу нових індустрій, генерацію робочих місць і виробництво продукції з високою доданою вартістю, яка згодом посилює експортний потенціал країн.

Для забезпечення ефективного змішування інновацій та координації зусиль між державними інституціями, приватним бізнесом і науковою спільнотою, НАТО перейшло до розбудови принципово нової інтегрованої інноваційної екосистеми. Головною інституційною ланкою цієї системи, спрямованою на капіталізацію високотехнологічного потенціалу країн-членів, комерціалізацію передових наукових розробок та формування консолідованого трансатлантичного «ринку майбутнього», стали Прискорювач оборонних інновацій для Північноатлантичного регіону (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic - DIANA) та Інноваційний фонд НАТО (The NATO Innovation Fund - NIF) (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Роль інноваційних інструментів НАТО в економічному розвитку країн-членів

Інструмент	Основна функція	Економічний ефект
DIANA	Пошук та акселерація перспективних цивільних «глибоких технологій».	Грантове фінансування, доступ до лабораторій, розвиток стартапів.
NIF	Венчурне фінансування (понад 1 млрд євро) для масштабного розгортання технологій	Подолання «долини смерті», залучення капіталу в реальний сектор.

Джерело: розроблено на основі [14, 15].

Головна економічна функція DIANA полягає в пошуку перспективних цивільних розробок глибоких технологій та їхній адаптації до вимог безпекового сектору. Станом на 2025–2026 рр. інфраструктурний каркас прискорювача розрісся до масштабної трансатлантичної мережі:

- 16 афілійованих акселераційних майданчиків, розгорнуті в різних країнах Альянсу для менторської та комерційної підтримки розробників;

- понад 200 тестових центрів, що надають стартапам доступ до унікальних лабораторій, суперкомп'ютерів та полігонів для валідації і деризикації (de-risking) їхніх продуктів [14].

З погляду фінансового стимулювання, DIANA застосовує модель безповоротного грантового фінансування. Компанії, відібрані до щорічних когорт (включаючи когорту 2026 р.), отримують початковий контракт на 100 тис. євро для проходження першої 6-місячної фази акселерації. Найбільш успішні проекти переходять до другої фази, де їм виділяється додатково до 300 тис. євро на розробку стратегій виходу на ринок та інтеграцію у збройні сили союзників. Це дозволяє малим підприємствам долати капіталомістку фазу досліджень без втрати частки у власному капіталі.

Якщо DIANA працює на етапі раннього інкубування технологій, то NIF виконує роль потужного фінансового інструменту для їхнього масштабного комерційного розгортання. NIF є унікальним автономним венчурним фондом із капіталом понад 1 млрд євро, який сформований за рахунок прямих внесків 24 країн-членів Альянсу. Економічна стратегія NIF вирішує проблему «долини смерті» високотехнологічних стартапів - дефіцит «терплячого капіталу» (patient capital), оскільки фонд розрахований на тривалий життєвий цикл (до 15 р.). Основні параметри його інвестиційної діяльності включають початкові прямі інвестиції, які становлять до 15 млн євро на один стартап (від раундів Seed до Series B) із фіксацією значних резервів для подальших раундів фінансування [15].

Дані інвестиції здійснюються у 9 стратегічних напрямках - від штучного інтелекту, автономних систем і квантових обчислень до біотехнологій, космічних систем та новітніх матеріалів. Також, з метою масштабування технологічних хабів у регіонах, де відчувається брак приватного капіталу (зокрема у Центральній та Східній Європі, де NIF розгорнув офіси у Варшаві - поруч із Лондоном та Амстердамом), фонд виступає якірним інвестором у регіональних венчурних фондах, таких як OTB Ventures, Vsquared Ventures, Join Capital та Alpine Space Ventures [28].

Практична капіталізація фонду вже демонструє економічні результати. Серед перших прямих інвестицій NIF - фінансування компанії ARX Robotics (розробка автономних безпілотних наземних платформ), Fractile AI (проекування надпотужних обчислювальних чіпів для прискорення великих мовних моделей), Space Forge (виробництво напівпровідникових матеріалів в умовах мікрогравітації на орбіті) та iCOMAT (випуск надлегких композитних матеріалів для аерокосмічної галузі). У травні 2026 р. фонд очолив раунд фінансування компанії RevEng.AI на суму 15 млн дол. США, спрямований на кіберзахист та верифікацію програмного забезпечення, згенерованого ШІ [27].

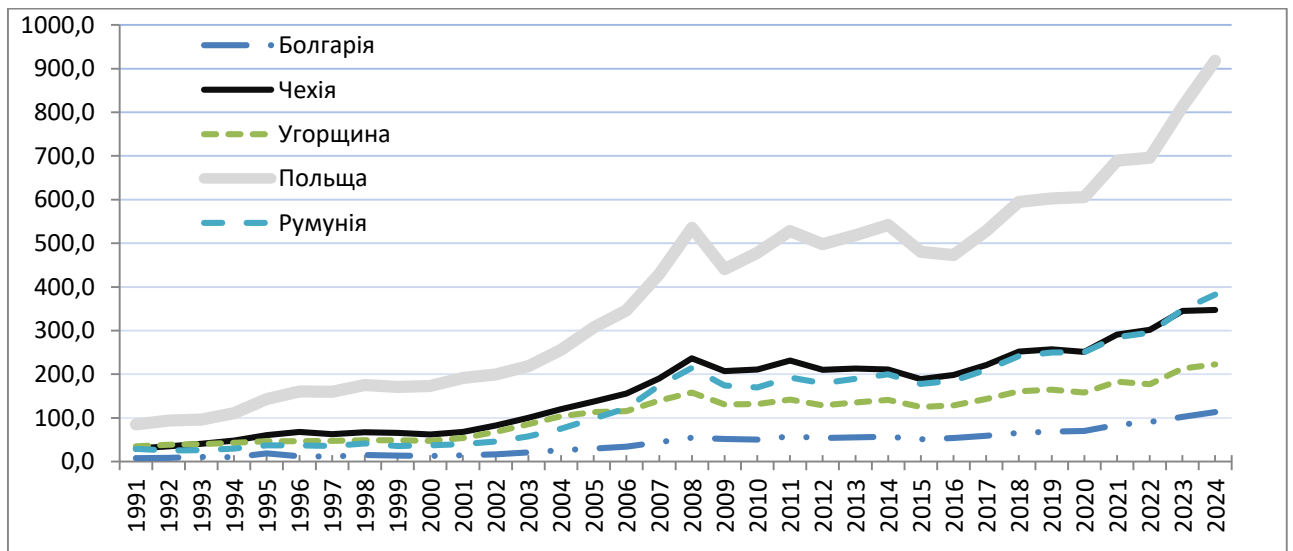
Як наслідок, інтегрована діяльність DIANA та NIF трансформує військові видатки держав-членів у потужний важіль економічного стимулювання, де асигнування через приватний сектор повертаються в цивільну економіку у вигляді ліцензій, нових комерційних продуктів та патентів. Тим часом країни, що активно розгортають на своїй території тестові та акселераційні центри DIANA, автоматично підвищують свою інвестиційну привабливість, оскільки стають магнітами для глобального венчурного капіталу. Розробка продуктів із високою доданою вартістю в межах трансатлантичного безпекового контуру відкриває стартапам гарантований ринок збуту обсягом у 32 країни-члени Альянсу, стимулюючи довгострокове зростання ВВП та модернізацію промислової бази держав.

Хоча сучасні інструменти НАТО, такі як DIANA та NATO Innovation Fund, демонструють здатність Альянсу безпосередньо впливати на розвиток інноваційної економіки держав-членів. Проте економічний ефект безпекового середовища, сформованого НАТО, виник задовго до створення цих інституцій. Для визначення масштабів такого впливу доцільно проаналізувати економічну динаміку країн-членів Альянсу та оцінити взаємозв'язок між безпековими факторами й макроекономічними показниками.

2.2. Оцінка впливу безпекових факторів на економіку

Якщо вище було встановлено, що стратегічні комунікації НАТО формують довіру до безпекового середовища та стимулюють розвиток інноваційних екосистем, то для підтвердження практичного значення такого впливу необхідно проаналізувати статистичні показники економічного розвитку держав-членів Альянсу. Найкращими прикладами для аналізу є країни Європи, які приєдналися після 1998 р., та які в складі Альянсу вже більше, як мінімум, 5-10 років. Тому для аналізу обрано такі країни як: Чехія, Польща, Угорщина, які приєдналися до НАТО в 1999 р., та Румунія, Болгарія, які приєдналися до Альянсу в 2004 р.

Першим показником для аналізу є динаміка ВВП вищезазначених країн (рис 2.1), числові дані яких зазначені в додатку 1. На основі статистичних даних держав за період 1991–2024 рр., стає можливим емпірично простежити наявність так званого «безпекового дивіденду». Мова йде про прискорення макроекономічного зростання внаслідок капіталізації інституційної стабільності, яку забезпечує членство в Альянсі. Для об'єктивності аналізу доцільно розподілити досліджувані країни на дві умовні хвилі інтеграції: першу (1999 р. - Польща, Чехія, Угорщина) та другу (2004 р. - Румунія, Болгарія).

Рис 2.1. Динаміка зміни ВВП у 1991-2024 рр, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [5].

До моменту набуття членства в НАТО у 1999 р. економіки Польщі, Чехії та Угорщини перебували на етапі складної трансформації від планової до ринкової моделі, що супроводжувалося помірними темпами зростання та високою волатильністю через значні странові (крайнові) ризики. Для Польщі в рік вступу (1999 р.) ВВП країни становив 170,7 млрд дол. США. Вже за перше десятиріччя в Альянсі (до безпекового та фінансового піка 2008 р.) економіка Польщі зросла у понад 3 рази - до 535,6 млрд дол. США. Станом на 2024 р. макроекономічний обсяг досяг рекордних 917,8 млрд дол. США, продемонструвавши загальне зростання порівняно з роком вступу у 5,37 рази.

Чехія демонструє аналогічний тренд. У 1999 р. ВВП складав 65,6 млрд дол. США. Забезпечення трансатлантичної парасольки безпеки і паралельна євроінтеграція та реформи відкрили шлях для масованого припливу німецького та американського капіталу в промисловий сектор, що підняло ВВП до 236,5 млрд дол. США у 2008 р. та до 347,0 млрд дол. США у 2024 р. (ріст у 5,28 рази відносно 1999 р.). Тим часом Угорщина, маючи 1999 р. показник у 49,2 млрд дол. США, країна наростила обсяг економіки до 222,7 млрд дол. США у 2024 р., збільшивши свій ВВП у 4,52 рази.

Аналізуючи такі країни, як Румунія та Болгарія, виявлено, що для них безпековий фактор зіграв ще більш показову роль. На початку 2000-х рр. інституційний рівень даних країн та якість правового середовища оцінювалися міжнародними інвесторами як критично ризиковані порівняно з країнами Вишеградської групи, що супроводжувалося високими преміями за страновий ризик та стримувало приплив прямих іноземних інвестицій [33]. ВВП Румунії в 2004 р. становив 75 млрд дол. США. Протягом чотирьох років після інтеграції в НАТО (до 2008 р. - 214,3 млрд дол. США) економіка Румунії зазнала вибухового майже трикратного зростання. Це класичний приклад ефекту «нівелювання геополітичного ризику». До 2024 р. ВВП країни досяг 382,6 млрд дол. США, що у 5,1 рази перевищує показник року вступу. Одночасно Болгарія, починаючи у 2004 р. з відмітки 26,2 млрд дол. США, подвоїла економіку до 2008 р. (54,5 млрд дол. США), а у 2024 р.

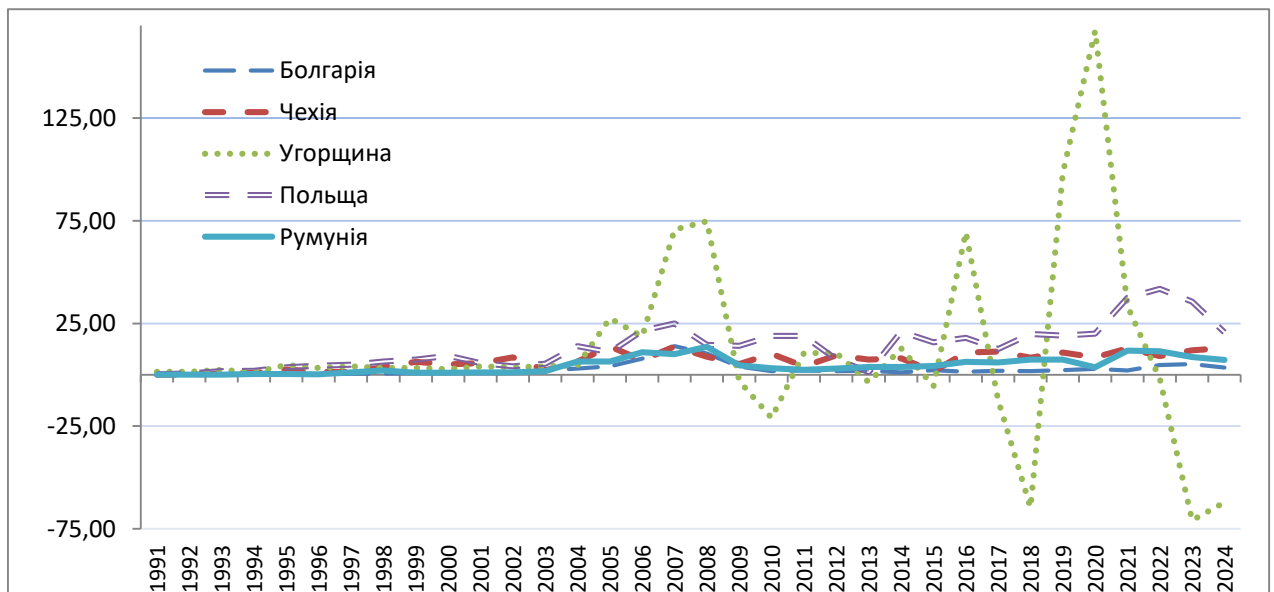
зафіксувала показник у 113,3 млрд дол. США. Сукупне зростання склало 4,32 рази [5].

Глибший аналіз динаміки ВВП даних 5-ти країн дозволяє виділити дві головні закономірності взаємозв'язку між безпекою та економічним розвитком, а саме:

1. Ефект «передчуття стабільності», де зростання ВВП усіх п'яти країн помітно прискорюється за 2-3 роки до офіційного вступу. Ринок реагує на фіналізацію політичних рішень про розширення НАТО.

2. Підвищена стійкість до криз, де, не зважаючи на падіння під час світової фінансової кризи (2009 р.) та пандемії COVID-19 (2020 р.), траєкторія відновлення ВВП держав-членів НАТО є надзвичайно стрімкою. Наявність колективних гарантій безпеки утримує капітал від панічної втечі з країни у моменти глобальних турбулентностей.

Наступним важливим показником для аналізу є чистий приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) (рис. 2.2., додаток 2). Інвестиційний капітал є найбільш чутливим до геополітичних зрушень індикатором: транснаціональні корпорації (ТНК) часто ухвалюють рішення про капіталовкладення за умови мінімізації довгострокових некомерційних ризиків.

Рис. 2.2 Динаміка чистого припливу прямих іноземних інвестицій, 1991-2024 рр, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [5].

Статистичні дані свідчать, що закріплення Польщі, Угорщини та Чехії в трансатлантичному безпековому контурі та із паралельним процесами євроінтеграції та реформами стали потужним тригерами для інвестиційного буму. Протягом 1990-х рр. обсяги ПІП в Польщі зростали поступово (від 0,29 млрд дол. США у 1991 р. до 6,38 млрд дол. США у 1998 р.). Проте вже у рік вступу до НАТО (1999 р.) та наступний за ним рік чистий приплив капіталу зріс до 7,41 млрд дол. США та 9,34 млрд дол. США відповідно. Після короткострокової корекції, викликані глобальною рецесією «доткомів» (2001–2003 рр.), відбулася інтеграція в ЄС, що вивела показники ПІП на рівень 25,03 млрд дол. США у 2007 р., а історичний максимум було зафіксовано у 2022 р. - 41,78 млрд дол. США.

Чехія показала аналогічну висхідну траєкторію. Якщо у 1997 р. приплив становив 1,29 млрд дол. США, то напередодні вступу (1998 р.) він підскочив до 3,70 млрд дол. США, а в рік набуття членства (1999 р.) сягнув 6,31 млрд дол. США (зростання майже у 5 разів за два роки). Надалі країна стабільно утримувала репутацію безпечної промислової платформи Європи із піковими значеннями у 2005 р. (13,73 млрд дол. США) та 2024 р. (13,05 млрд дол. США).

Окремої уваги потребує аналіз тренду Угорщини, який на графіку характеризується екстремальною волатильністю (амплітуда коливань від негативних -70,78 млрд дол. США до позитивних 167,40 млрд дол. США). До середини 2000-х рр. Угорщина розвивалася стабільно (зростання ПІП до 4,54 млрд дол. США у 2004 р.). Однак, починаючи з 2005–2007 рр. (пік 70,63 млрд дол. США), інвестиційний ландшафт країни зазнав сильних змін. Такі надвисокі сплески (наприклад, 167,40 млрд дол. США у пандемічний 2020 р.) та глибокі падіння у від'ємну зону (чистий відтік -64,65 млрд дол. США у 2018 р. та -62,19 млрд дол. США у 2024 р.) не пов'язані з капіталовкладеннями в реальний сектор економіки. Це результат функціонування компаній спеціального призначення (SPEs - Special Purpose Entities), оптимізації податкових потоків ТНК, внутрішньокорпоративного перекредитування та транзиту капіталу, що в економічній літературі

отримало назву «фантомні прямі іноземні інвестиції» [18, 29, 30]. Тому, вкрай важливо розуміти, що подібна статистична волатильність свідчить насамперед про роль Угорщини як потужного фінансово-транзитного хаба в межах європейського ринку, а не про різкі зміни в інвестиційній привабливості її реального сектору чи пряму реакцію на безпекову ситуацію. Стабільність, гарантована НАТО, заклала фундамент для розвитку цієї фінансової інфраструктури, хоча це й спричинило сильну деформацію загальної статистики ПІІ.

У Румунії до 2003 р. чистий приплив ПІІ не перевищував позначку у 2 млрд дол. США. Отримання безпекових гарантій у 2004 р. спровокувало миттєвий ефект: інвестиції зросли до 6,44 млрд дол. США у 2004 р., а у 2006 р. та 2008 р. досягли 11,01 млрд дол. США та 13,67 млрд дол. США відповідно (зростання порівняно з 2002 р. у 12 разів). Фактично, НАТО зняло з Румунії тавро «геополітичного ризику». Болгарія показує найбільш базовий приклад «безпекового дивіденду». Маючи скромні стартові показники у 1990-х рр (в межах 0,04–0,54 млрд дол. США), країна показала вибухове зростання після вступу. У 2006 р. приплив ПІІ склав 7,87 млрд дол. США, а у 2007 р. досяг історичного максимуму - 13,88 млрд дол. США, що на той момент становило колосальну частку від національного ВВП [5].

Також, аналіз динаміки ПІІ дозволяє сформулювати кілька закономірностей, де, по-перше, для всіх п'яти досліджуваних країн інтеграція у військово-політичний блок передувала або йшла паралельно з інтеграцією в до ЄС. Безпекова парасолька виступала базовим фундаментом, на якому будувалися подальші інтеграційні архітектури.

По-друге, світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. спричинила різке стиснення ПІІ в усіх країнах (особливо помітно по Румунії та Болгарії). Проте наявність колективного безпекового каркаса утримала ці економіки від повної інвестиційної ізоляції, забезпечивши швидку адаптацію та відновлення припливу капіталу в наступні періоди.

По-третє, показники чітко фіксують прискорення припливу ПІІ за 1–2 роки до офіційної юридичної інтеграції (показники 1997–1998 рр. для першої

хвилі та 2002–2003 рр. для другої). Глобальний капітал реагує не на сам факт підписання документів, а на безповоротність політичного курсу та вихід на фінальну стадію переговорів.

Таким чином, стратегічні комунікації НАТО та концепція «парасольки безпеки» функціонують як дієвий глобальний інструмент управління некомерційними ризиками, що безпосередньо впливає на зниження странового (країнового) ризику, стабілізацію кредитних рейтингів та зменшення страхових премій для транснаціонального капіталу. На прикладі макроекономічної динаміки Польщі, Чехії, Угорщини, Румунії та Болгарії доводить існування стійкого взаємозв'язку між безпековим контуром Альянсу та стрімким кумулятивним зростанням ВВП і чистого припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), який активізується ще на етапі фіналізації інтеграційного курсу.

У сучасних умовах НАТО трансформувалося з пасивного гаранта безпеки на активного драйвера Industry 4.0 через власну інноваційну екосистему (акселератор DIANA та фонд NIF). Це забезпечує ефективний трансфер глибоких технологій подвійного призначення у цивільний сектор, стимулюючи появу високовартісних індустрій та розширюючи експортний потенціал держав-членів. Для України в умовах подолання наслідків воєнної агресії та майбутньої відбудови цей інноваційно-безпековий досвід Альянсу є ключовим орієнтиром для системної модернізації та деризикунання національної економіки.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО: ШЛЯХ ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ

Партнерство України з альянсом НАТО почалися з 1991 р., відразу після здобуття незалежності через розпад Радянського Союзу, з того часу розвиток відносин пройшов кілька етапів. Спочатку в 1992 р. Україна приєдналася до Ради євроатлантичного партнерства. Вже через 2 роки Україна стала першою державою із колишніх 15 республік СРСР, яка приєдналася до програми «Партнерство заради миру», яка передбачала участь у спільних військових навчаннях, розвитку спроможностей у сфері безпеки та обміні інформацією.

Нове тисячоліття ознаменувалося суттєвою активізацією контактів. У 2002 р. Київ чітко задекларував свій стратегічний намір інтегруватися до Альянсу, підписавши План дій, який вимагав глибоких оборонних реформ, зміцнення демократичних інститутів та утвердження верховенства права. Фундаментальною віхою став Бухарестський саміт 2008 р.. Тоді на найвищому рівні було зафіксовано політичне зобов'язання щодо майбутнього повноправного членства України.

Внутрішні політичні процеси в Україні безпосередньо коригували динаміку євроатлантичного курсу. Президент Віктор Ющенко в 2004 р. зробив інтеграцію до Блоку одним із ключових пріоритетів зовнішньої політики. Проте внутрішні політичні кризи та жорстка протидія з боку рф уповільнили цей рух. Російська окупація Криму та початок бойових дій на Донбасі змусили Україну радикально переглянути безпекову стратегію. У 2014 р. держава офіційно відновила євроатлантичний вектор. Наступними кроками стало закріплення цього курсу на рівні профільного закону (2017 р.) та внесення історичних змін до Конституції України (лютий 2019 р.), які остаточно зафіксували незворотність прагнення до членства в НАТО [3].

Тобто, основною причиною прагнення України до НАТО стала постійна екзистенційна загроза з боку рф, а згодом і пряма російська агресія.

Також варто зазначити, що до 2014 р. саме населення не прагнуло вступу до Альянсу, попри перші ознаки, а саме: конфлікт навколо острова Тузла 2003 р., збройна агресія РФ проти Грузії в 2008 р. чи розвиток сепаратизму в південно-східній частині України агентами РФ [9; 11; 13]. Згідно опитувань КМІС, соціологічної групи «Рейтинг», та Центру Разумкова, у 2002 р. думки громадян були такими: «за» вступ до НАТО були 32% опитаних, а 32,2% - «проти». У наступні роки, до 2014 більше ніж 53% опитаних точно були проти вступу, і лише більше 15% гарантовано були за вступ [19].

Отже, головною метою вступу до НАТО після 2014 р. є безпековий фактор, оскільки в Альянсі існує Ст. 5, яка тлумачиться як те, що в разі нападу на члена альянсу це розцінюється як напад на всіх членів Альянсу, але окрім Ст. 5, більш головним є те, які країни прийдуть на допомогу у випадку агресії: США, Франція, Велика Британія, Туреччина, Італія, Німеччина, Іспанія, Польща, Швеція, Канада, і так далі, які в рейтингу GFP (Global Firepower ranking – рейтинг сукупної військової потужності), займають відповідно 1, 6, 8, 9, 10, 12, 18, 21, 26, 28 місця, станом на 2026 р.. Тим часом Україна займає 20 місце в даному рейтингу, а РФ – 2 місце [34].

Оскільки Україна у війні з РФ протистоїть супротивнику, який володіє значно більшим демографічним, ресурсним та військово-промисловим потенціалом, залучення сукупної потужності країн-членів Альянсу стає єдиним дієвим інструментом відновлення стратегічного балансу сил у регіоні. Інтеграція до системи колективної оборони дозволить нівелювати цю асиметрію, перетворивши Україну з "сірої безпекової зони" на невіддільний елемент трансатлантичного безпекового контуру. Зважаючи на характер війни, яка нагадує Першу світову війну, де йде війна на виснаження, членство в НАТО є життєво необхідним фактором для забезпечення довгострокової безпеки України. Навіть у разі підписання мирної угоди, але без вступу в НАТО, росія знову нападе через певний час.

Надія на двосторонні гарантії безпеки є дуже сумнівною дією, зважаючи на історичний досвід, який демонструє обмежену ефективність

окремих гарантійних механізмів у запобіганні порушенням суверенітету держав у порівнянні із системою гарантій Альянсу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняння механізмів гарантування безпеки

Механізм	Суть гарантій	Ефективність і ризики
Будапештський меморандум (1994 р.) (історичний досвід України)	Зобов'язання «поважати незалежність» в обмін на відмову від ядерної зброї.	Низька: відсутні зобов'язання щодо військового захисту.
Двосторонні договори (історичний досвід Чехословаччини)	Союзицькі договори без механізму колективної оборони.	Низька: під тиском агресора договори виявилися недієвими.
Членство в НАТО (Стаття 5)	Принцип «напад на одного – напад на всіх» із залученням сукупної потужності Альянсу.	Висока: стримування агресора неминучістю контрудару.

Джерело: побудовано на основі [2, 4, 6].

Історичним прикладом для України є Будапештський меморандум 1994 р., в якому Україна віддала ядерну зброю на зобов'язання для інших країн-учасників меморандуму «поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України», але в даному документі не було зазначено таких дій, які схожі на Ст. 5 Вашингтонського договору в разі нападу на Україну [4]. Іншим історичним прикладом є Чехословаччина, яка мала союзицькі договори з СРСР та Францією, проте під тиском Нацистської Німеччини, результатами Мюнхенської змови 1938 р., і відмовою Франції та СРСР захищати країну, Чехословаччина втратила території, а згодом була окупована сусідами [2].

Тим часом, уже саме членство в НАТО діє як превентивний інструмент, де головна мета - не вести війну разом із союзниками, а зробити так, щоб потенційний агресор навіть не думав про напад, усвідомлюючи неминучість контрудару з боку ядерних та конвенційних сил США, Великої Британії та інших лідерів рейтингу GFP.

Успішна реалізація стратегії повоєнного відновлення України та її подальша інтеграція у світогосподарський простір безпосередньо залежать від спроможності держави залучити масштабні обсяги іноземного капіталу.

Масштаби збитків, завданих національній економіці внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ, мають безпрецедентний характер для Європи з часів Другої світової війни. Згідно з оновленими даними спільної оцінки Уряду України, Світового банку, Європейської Комісії та ООН «Rapid Damage and Needs Assessment» (RDNA5), оприлюдненої у лютому 2026 р., сукупна вартість реконструкції та відновлення України протягом наступного десятиліття оцінюється у 588 млрд дол. США, що майже втричі перевищує номінальний ВВП країни за 2025 р. [35].

Для забезпечення відновлення знадобиться багато капіталу, включаючи приватний, але приватний транснаціональний капітал характеризується високою чутливістю до безпекових параметрів середовища. За наявності високих геополітичних та воєнних ризиків, інвестори утримуються від довгострокових капіталовкладень або вимагають надмірно високу премію за ризик, що робить інвестиційні проекти економічно нерентабельними. У цьому контексті повноправне членство України в НАТО виступає не просто військово-політичним кроком, а основним геоекономічним інструментом деризикування національного економічного простору. Оборонна «парасолька» Альянсу (в першу чергу Ст. 5 Вашингтонського договору) трансформує безпековий статус України, ліквідуючи ризик відновлення війни.

Аналіз щодо європейських країн, повністю підтверджує наявність стійкого взаємозв'язку між набуттям членства в НАТО та припливом прямих іноземних інвестицій, де для всіх країн відбувалися однакові процеси – збільшення припливу ПІІ за 1-2 роки до офіційного вступу. Переносючи зазначену тенденцію на Україну, можна очікувати формування потужного інвестиційного ефекту. Поєднання двох факторів: отримання найвищих воєнно-стратегічних гарантій від НАТО та одночасний рух у напрямку членства в Європейському Союзі - створить унікальний для Східної Європи інвестиційний клімат. Приватні інвестори розглядатимуть Україну не як «зону високого ризику», а як перспективний, захищений ринок із кваліфікованою робочою силою, доступом до європейських ринків та

значним потенціалом у сферах агропромислового комплексу, енергетики та технологій подвійного призначення.

Сучасний світ зазнає глибоких трансформацій під впливом системного зростання конфліктогенності глобального безпекового середовища. За таких умов традиційні підходи до оцінки національної конкурентоспроможності зміщуються у бік спроможності держав генерувати та впроваджувати критичні технології подвійного призначення. Сфера military tech (військових технологій) наразі є не просто інструментом підвищення обороноздатності, а й провідним глобальним трендом Industry 4.0, що виступає потужним локомотивом для розвитку економіки, створення високої доданої вартості та стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) [1].

Для України в умовах тривалого протистояння зовнішній агресії модернізація оборонно-промислового комплексу (ОПК) на інноваційній основі визначена стратегічним шляхом національного розвитку. Проте, як зазначається в аналітичних доповідях Національного інституту стратегічних досліджень, вітчизняний оборонний сектор тривалий час стикався зі значними структурними проблемами: незавершеністю реформування державного сегмента ОПК, дефіцитом довгострокового внутрішнього фінансування, обмеженістю доступу до міжнародних ринків високотехнологічного капіталу та кадровим голодом [8]. Пovoєнне відновлення реального сектора економіки вимагає кардинальної зміни моделі - переходу від утримання за рахунок макрофінансової допомоги до формування самодостатньої, інноваційної військово-економічної екосистеми.

У цьому контексті євроатлантична інтеграція України відкриває унікальні можливості для залучення міжнародного венчурного капіталу та технологічного трансферу через координацію з ключовими інноваційними інституціями Альянсу - Оборонним інноваційним акселератором для Північної Атлантики (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic - DIANA) та Інноваційним фондом НАТО (The NATO Innovation Fund - NIF).

Важливо зазначити, що в межах сучасного трансатлантичного безпекового діалогу Україна позиціонує себе не як пасивний оримувач військово-технічної допомоги, а як потужний технологічний донор. Національна інноваційна екосистема, об'єднана навколо державного кластера оборонних технологій Brave1, спромоглася в найкоротші терміни розробити, протестувати та масштабувати унікальні технологічні рішення у сферах автономних безпілотних систем (повітряного, наземного та морського базування), засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ), кіберзахисту та алгоритмів штучного інтелекту для аналізу супутникових та оперативно-тактичних даних. Інституційним підтвердженням високого інвестиційного та науково-виробничого потенціалу вітчизняного сектору military tech стало проведення масштабного міжнародного інвестиційного саміту «Defense Tech Valley», організованого кластером Brave1. Ця платформа забезпечила пряму комунікацію між українськими розробниками, державними стейкхолдерами та провідними світовими венчурними фондами і представниками транснаціональних оборонних корпорацій [21]. Саміти зафіксували готовність міжнародного приватного капіталу інвестувати в українські high-tech стартапи, які володіють унікальним досвідом реального бойового застосування та верифікації технологій.

Таким чином, повна інтеграція інноваційного ядра України до контуру DIANA та NIF здатна забезпечити системне вирішення структурних проблем національного ОПК через кілька шляхів:

- Доступ до трансатлантичної науково-дослідної інфраструктури, де інтеграція у мережу DIANA відкриває для українських інноваційних підприємств та стартапів доступ до понад 200 сертифікованих тестових центрів, лабораторій та акредитованих хабів у країнах-членах НАТО. Це дозволить оперативно проводити стандартизацію та сертифікацію української продукції за суворими міжнародними стандартами (STANAG), знімаючи бар'єри для виходу на глобальні ринки.

- Залучення довгострокового венчурного фінансування, де за допомоги Інноваційного фонду НАТО (NIF), який, маючи в розпорядженні понад 1

млрд євро «терплячого» капіталу, орієнтований на підтримку глибоких технологій ранніх стадій, які мають подвійне призначення. Допуск українських проєктів до фінансових інструментів NIF дозволить подолати хронічний дефіцит ліквідності у вітчизняному приватному оборонному секторі.

- Створення міжнародних спільних підприємств, де безпекова парасолька НАТО та технологічна сумісність стимулюватимуть ТНК (такі як Rheinmetall, BAE Systems, Lockheed Martin) не просто постачати готову продукцію, а переносити технологічні лінії в Україну, створюючи спільні науково-виробничі кластери та локалізуючи виробництво складних систем.

Одним із найважливіших наслідків інтеграції України до інноваційної системи НАТО стане ефект технологічного трансферу з військового у цивільний сектор економіки. Технології штучного інтелекту, розроблені для оборони, знайдуть ефективне застосування в агропромисловому комплексі (точне землеробство, моніторинг угідь), цивільній логістиці, медицині та системах кібербезпеки банківського сектору. Як наслідок, ВПК та сфера military tech трансформуються у ключовий драйвер модернізації структури національного експорту, заміщуючи сировинну модель високотехнологічною продукцією з високою часткою доданої вартості.

Таким чином, інноваційне партнерство з НАТО через механізми DIANA, NIF та розвиток національних ініціатив рівня Defense Tech Valley є безальтернативним інструментом інтеграції України до глобальних ланцюгів створення вартості у сфері безпеки, що гарантує як модернізацію оборонного потенціалу, так і стійке довгострокове економічне зростання.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати можна констатувати, що колективна безпека є базовим фундаментом для стабільного розвитку будь-якої національної економіки. Міжнародний приватний капітал та великі транснаціональні корпорації є дуже чутливими до геополітичних ризиків. Оборонна «парасолька» НАТО, яка базується на Ст. 5 Вашингтонського договору, виступає головним інституційним запобіжником у світі. Вона повністю нівелює ризики військової агресії, стабілізує суверенні кредитні рейтинги країн, знижує вартість державних запозичень та робить бізнес-середовище прогнозованим для довгострокових інвестицій.

Аналіз досвіду окремих європейських країн (Болгарії, Угорщини, Польщі, Румунії та Чехії), які пройшли шлях інтеграції раніше, підтвердив наявність прямого взаємозв'язку між отриманням гарантій безпеки та припливом капіталу. Після вступу до Альянсу в цих державах відбувся стрімкий стрибок обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Світові інвестори отримали впевненість у захисті своїх активів, що дозволило цим країнам відкрити нові високотехнологічні виробництва, створити робочі місця та успішно інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості.

Проаналізувавши сферу інновацій, можна стверджувати, що Україна рухається до Альянсу не просто як отримувач допомоги, а як сильний технологічний донор. Завдяки діяльності державного кластера оборонних технологій Brave1 та проведенню міжнародного інвестиційного саміту Defense Tech Valley, в Україні сформувалася унікальна екосистема воєнних інновацій (дрони, системи РЕБ, штучний інтелект). Українські розробки мають унікальну перевагу - вони перевірені в умовах реальних бойових дій (combat-proven), що викликає величезний інтерес з боку міжнародних венчурних фондів та оборонних гігантів.

У кваліфікаційній роботі визначено завдання, на підставі яких можна зробити такі висновки:

- По-перше, розкрито сутність НАТО як не лише військово-політичного, а й геоекономічного механізму колективної безпеки. Доведено, що стабільність Альянсу базується на синергії військових гарантій (Стаття 5) та інституційного економічного фундаменту (Статті 2 та 3 Вашингтонського договору), які разом формують середовище «Pax Atlantica». Це нівелює геополітичні ризики для транскордонного інвестування та створює передбачувані умови для стабільного економічного зростання держав-членів.

- По-друге, проаналізовано еволюцію відносин України з НАТО, де ключовими етапами стали приєднання до програми «Партнерство заради миру», політичні зобов'язання Бухарестського саміту 2008 р. та радикальний зсув у 2014 р., спричинений екзистенційною загрозою з боку РФ. Встановлено, що інтеграція в Альянс для України еволюціонувала від формального дипломатичного партнерства до стратегічної необхідності, що є єдиним дієвим інструментом забезпечення національного виживання та відновлення безпекового балансу в регіоні.

- По-третє, оцінено вплив інноваційних ініціатив НАТО (зокрема діяльності акселератора DIANA та Інноваційного фонду НАТО – NIF) на економічний розвиток. Доведено, що «безпекова парасолька» Альянсу не лише знижує странові ризики, сприяючи припливу ПІІ, але й трансформує оборонні витрати в інвестиції у технології подвійного призначення, що стимулює розвиток високотехнологічних секторів промисловості держав-членів та їхню експортну конкурентоспроможність.

- По-четверте, окреслено інноваційні інструменти НАТО та можливості використання цього досвіду для повоєнної відбудови України. Визначено, що інтеграція вітчизняного досвіду (наприклад, екосистеми Brave1 та успіхів саміту Defense Tech Valley) у мережу DIANA дозволить забезпечити трансфер оборонних технологій у цивільний сектор, залучити довгостроковий венчурний капітал та налагодити виробництво продукції з високою доданою вартістю, що є критично важливим для переходу до інноваційної моделі розвитку ОПК.

- По-п'яте, обґрунтовано, що євроатлантична інтеграція є ключовим інструментом деризикуювання вітчизняної економіки. Членство в НАТО стане гарантом безпекової стабільності, який дозволить залучити необхідні для післявоєнного відновлення масштабні інвестиції, інтегрувати український оборонно-промисловий комплекс у глобальні ланцюги створення вартості та забезпечити довгострокову модернізацію національної економіки на засадах технологічного суверенітету.

Для подолання внутрішніх проблем оборонного сектору, таких як дефіцит фінансування та застарілі підходи, Україні необхідна повна інтеграція в інноваційні інструменти НАТО: акселератор DIANA та Інноваційний фонд НАТО (NIF). Це забезпечить українським стартапам доступ до західних лабораторій, спростить сертифікацію за стандартами STANAG та дозволить залучити довгостроковий венчурний капітал. Крім того, це стимулюватиме створення спільних підприємств із міжнародними компаніями (на кшталт Rheinmetall чи BAE Systems) і запустить ефект технологічного трансферу, коли військові розробки почнуть працювати у цивільних сферах (агросектор, логістика, кібербезпека тощо), перетворюючи ОПК на головний локомотив зростання ВВП.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що членство України в НАТО є не лише важливим безпековим пріоритетом, а й стратегічною передумовою довгострокового економічного розвитку держави. Інтеграція до Альянсу сприятиме формуванню стабільного інвестиційного середовища, прискоренню післявоєнної відбудови, розширенню доступу до сучасних технологій та інноваційних програм, а також поглибленню співпраці з провідними економіками світу. У сукупності це створює необхідні умови для зміцнення національної конкурентоспроможності, модернізації економіки та забезпечення сталого розвитку України в умовах сучасних глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз ніші ВПК в Україні, на теперішній час і його перспективи. URL: <https://blog.youcontrol.market/analiz-nishi-vpk-v-ukrayini-na-terperishnii-chas-i-iogho-pierspektivi/>
2. Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2010. 728 с.: іл.. URL: https://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Mіunkhenska_uhoda_1938
3. Історія відносин України з НАТО. Україна до НАТО. Офіційний сайт. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/75-rokiv-nato/istoriia-vidnosyn-ukrainy-z-nato/>
4. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Прийняття від 05.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text
5. Офіційний сайт Світового Банку. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
6. Північноатлантичний договір від 04 квітня 1949 року. Офіційний сайт Організації Північноатлантичного договору. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1949/04/04/the-north-atlantic-treaty?selectedLocale=uk>
7. Поліщук К. В. Історія створення НАТО та його роль у сучасному світі. Матеріали науково-практичної конференції гуманітарного спрямування ВНТУ. Вінниця : ВНТУ, 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/download/5449/4522>
8. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я.А. Жаліла. Київ: НІСД. 2024. 104 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/ad_realsektor-2023.pdf
9. П'ять днів у серпні 2008 року: хроніка російсько-грузинської війни. BBC Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45102927>
10. 30 років незалежності: як змінювалося ставлення українців до членства в НАТО. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/24/infografika/suspilstvo/30-rokiv-nezalezhnosti-yak-zminyuvalosya-stavlennya-ukrayincziv-chlenstva-nato>
11. Цей день в історії Криму: 29 вересня 2003 року - початок кризи навколо острова Тузла в Керченській протоці. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/crimea/1126691-cej-den-v-istorii-krimu-29-veresna-2003-roku-pocatok-krizi-navkolo-ostrova-tuzla-v-kercenskij-protoci/>
12. Що таке НАТО?. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/shcho-take-nato>

13. Яцкевич П.В. Регіональний сепаратизм в Україні та країнах Європи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2024. С. 55-59. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/426/389>
14. About DIANA. Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic. URL: <https://www.diana.nato.int/about-diana.html>
15. About the NATO Innovation Fund. NATO Innovation Fund Official Website. URL: <https://www.nif.fund/about/>
16. Afonso A., Gomes P., Rother P. Short and Long-run Determinants of Sovereign Debt Credit Ratings. *International Journal of Finance & Economics*. 2011. Vol. 16, Iss. 1. P. 1–15. URL: <https://eprints.bbk.ac.uk/id/eprint/20043/4/ShortLong2.pdf>
17. Allies agree NATO's 2026-2030 Common Funding Resource Plan. Official website of the North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2025/07/16/allies-agree-natos-2026-2030-common-funding-resource-plan?selectedLocale>
18. Damgaard J., Elkjaer T., Johannesen N. What Is Real and What Is Not in the Global FDI Network?. *International Monetary Fund*. Washington, DC: IMF, 2019. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2019/wpiea2019274-print-pdf.pdf>
19. Defence expenditures and NATO's 5% commitment. Official website of the North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/introduction-to-nato/defence-expenditures-and-natos-5-commitment>
20. Defence Expenditures of NATO Countries 2025. North Atlantic Treaty Organization. Brussels : NATO, 2025. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf>
21. Defense Tech Valley 2026. Офіційний сайт Defense Tech Valley. URL: <https://defensevalley.tech/>
22. Dowd A. M., Jankowski D. P. Developing an Economic Security Agenda for NATO. *War on the Rocks*. 2024. URL: <https://warontherocks.com/developing-an-economic-security-agenda-for-nato/>
23. Herzog S., Kunertova D. NATO and Emerging Technologies: The Alliance's Shifting Approach to Military Innovation. *Naval War College Review*. 2024. Vol. 77, No. 1. 25 p. URL: https://www.academia.edu/124859563/NATO_and_Emerging_Technologies_The_Alliance_s_Shifting_Approach_to_Military_Innovation
24. Introduction to NATO. Funding NATO. Official website of the North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/introduction-to-nato/funding-nato#heading-14>
25. Janeba E. Attracting FDI in a Politically Risky World. *International Economic Review*. 2002. Vol. 43, No. 4. P. 1127–1155. URL: <https://www.jstor.org/stable/826963?seq=1>
26. NATO approves 2023 strategic direction for new innovation accelerator. Official website of the North Atlantic Treaty Organization. 2022. URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2022/12/20/nato-approves-2023-strategic-direction-for-new-innovation-accelerator>

27. NATO Innovation Fund makes first investments to secure the future of the Alliance's 1 billion citizens. NATO Innovation Fund Official Website. 2024. URL: <https://www.nif.fund/news/nato-innovation-fund-makes-first-investments-to-secure-the-future-of-the-alliances-1-billion-citizens/>

28. NATO Innovation Fund: Driving Deep Tech Advancement and Enhancing Alliance Security. Vestbee. 2024. URL: <https://www.vestbee.com/insights/articles/nato-innovation-fund-interview>

29. OECD International Direct Investment Statistics 2021. Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris : OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/07/oecd-international-direct-investment-statistics-2021_028f7b65/981db434-en.pdf

30. Report on the Balance of Payments: July 2024. Magyar Nemzeti Bank. Budapest: MNB, 2024. URL: <https://www.mnb.hu/letoltes/report-on-the-balance-of-payment-july-2024.pdf>

31. Sayle T. A. Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order. Ithaca : Cornell University Press, 2019. 346 p. URL: <https://dokumen.pub/enduring-alliance-a-history-of-nato-and-the-postwar-global-order-9781501735516-1501735519-9781501735523-1501735527.html>

32. The Secretary General's Annual Report 2025. North Atlantic Treaty Organization. Brussels : NATO, 2026. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/publications-and-reports/annual-reports/sgar25-en.pdf>

33. Transition Report 2003: Integration and Regional Cooperation. European Bank for Reconstruction and Development. London : EBRD, 2003. URL: https://www.ebrd.com/content/dam/ebd_dxp/assets/pdfs/office-of-the-chief-economist/transition-report-archive/transition-report-2003/Transition-Report-2003-Integration-and-Regional-Cooperation-English.pdf

34. 2026 Military Strength Ranking. Global Firepower. URL: https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php#google_vignette

35. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank. 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

36. What is NATO? Official website of the North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/uk/what-is-nato.html>

37. World Investment and Political Risk 2010. Multilateral Investment Guarantee Agency. Washington, DC : MIGA, World Bank Group, 2010. URL: <https://www.miga.org/sites/default/files/archive/Documents/WIPR10ebook.pdf>